

skiomis antraštėmis, bet kai kur to nepadaryta (neiškeltas į antraštę *buntavoti* < *buntawodamas* 92, taip pat *ištekinėti* < *yfztekinetas* 156); d) vienas kitas žodis yra išspausdintas ne savo abėcėlinėje vietoje (*mūčijimas* turėtų būti po *mūčelnykiškas*, o *nūpuolis* po *nupuolimo*); e) forma praet. 3 *sutrawkie* įrašyta prie antraštinės *sutrawkyti* 310, o turėtų būti prie *sutrawkti* 309 ir atvirkščiai: prie *sutrawkti* įdėta praet. 3 *sutrawkieje*, kuri geriau tiktų į *sutrawkyti* lizdą; f) ne visur prie akivaizdžių korektūros klaidų pridėtas šauktukas (pvz. jo trūksta prie lyčių n. sg. *yfztumocitas* I 156 = *yfztumocitas*; čia ir antraštinė forma turėtų būti atstatyta *ištlumočyti*, praet. 3 *nakoje* 214 = *nakwoje*). Tačiau visiškai iškritusių iš rodyklės žodžių, rodos, nėra, ir tai labai svarbu. Mažai taip pat tėra ir korektūros klaidų (pastebėtos šios: *blagaslovensta* = *blagaslovenstva* 90, 3 *karmyiw* = praet. 1 *kermyw* 176, praet. 3 *pastryfzoie* = *pastryfzoie* 251).

Visos čia suminėtos spragelės bei netikslumai yra mažmožiai palyginti su tuo didelio atidumo, kruopštumo ir lingvistinio įžvalgumo pareikalavusiu tyrinėjimu, kurio rezultatas – išsamus stambiausio XVIII a. spausdinto žemaičių tarmės paminklo žodžių bei žodžių formų registras su jų dažnumo rodykle ir atvirkštiniu žodynu, su mūsų žymaus kalbos istoriko, dialektologo ir fonologo originalia to paminklo grafemikos ir fonemikos studija. Šiuo tyrinėjimu padaryta graži pradžia tuo mūsų rašomosios kalbos degradacijos laikotarpiu pasirodžiusių raštų lingvistinei analizei.

Juozas Aleksandravičius, Jonas Palionis

Onomastica Slavogermanica, XXIII, Hrsg. von E. Eichler und H. Walther, Red. I. Bily. *Abhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig. Philologisch-Historische Klasse, Bd. 75, H. 2, Verlag der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig, 1998, 300 S.*

Onomastica Slavogermanica 23 tomas, išleistas E. Eichlerio ir H. Waltherio (red. I. Bily), supažindina su vokiečių-slavų vardyno tyrimo teorinėmis ir praktinėmis problemomis. Pirmojoje knygos dalyje (p. 7–174) spausdinama mokslinės konferencijos, skirtos Saksonijos Mokslų akademijos įkūrimo 150 m. jubiliejui, medžiaga. Antrojoje dalyje (p. 175–291) nagrinėjami vardai kalbų kontaktų plote. Pasak leidėjų, į visumą

straipsnių rinkinį jungia bendras tikslas – nubrėžti naujas kryptis vokiečių-slavų kontaktų zonos vardams tirti. Leidinio pabaigoje yra išsamus literatūros, vietovardžių ir kt. sutrumpinimų sąrašas.

E. Eichlerio straipsnyje (p. 9–19) nusakomos naujos vardų tyrimo tendencijos ir tikslai vokiečių-slavų kontaktų plote; aktualizuojamas nagrinėjamos medžiagos teorinis apibendrinimas, principų ir metodų svarba. Autorius teigia, kad tinkamas vardų etimologizavimas turi būti pagrįstas garsų dėsniais, nepamirštant grafemų ir fonemų sąveikos, kad būtina verifikuoti pamatinę leksiką. To dar ypač trūksta kai kuriems 7–9 dešimtmečio onomastikos specialistų darbams. Tyrėjui būtina nepamiršti, kad onomastikone, nepaisant tendencijos išlaikyti relikthus, veikia ir priešingas reiškinys – inovacijos. W. P. Schmidas („Metodinės pastabos senovės Europos vardų klasifikacijai“, p. 21–28) diskutuoja su T. Vennemannu, mėginančiu paneigti H. Krahe’s prielaidas dėl sen. Europos hidronimų indoeuropietiško ir interpretuojančių hidronimus kaip baskiškų. Wennemanno teorijos, pasak Schmido, neparemia nei lingvistiniai, nei archeologiniai duomenys. R. Schützeichelio publikacijoje „Ankstesni gyvenviečių registro leidimai“ (p. 29–32) glaustai pateikiama senovės vokiečių vardų registro istorija ir knygoje spausdintos medžiagos problemos (pvz., vardų identifikacija). F. Debuso interdisciplininiame darbe (p. 33–59) supažindinama su nauja bendra kalbotyros ir literatūros tyrimo sritimi – literatūrine onomastika. Čia pateikiami rašytojų apklausos rezultatai, iš kurių atsiskleidžia kūrėjo duodamo vardo svarba meniniam tekstui. Autorius detaliai ištyrė meninio teksto vardų funkcijas. R. Šrameko publikacijoje „*Acker-, -acker* čekų mikrotoponimuose“ (p. 61–66) rašoma apie mikrotoponimų rinkimo problemas ir iš vietovardžių nagrinėjimo kylančius pasvarstymus: vietovardžių dažnio, vietovės istorijos, teritorijoje vartotų kalbų tyrimo duomenų derinimas įgalina padaryti išvadą, jog čekiški vietovardžiai turi paveldėtų vokiečių kalbos elementų. K. Rymut (p. 67 t.) aptaria vokiečių kalbos leksemų paplitimą lenkų vardyne (net kas trečia lenkų pavardė genetiškai susijusi su vokiečių kultūra). A. Greule’s straipsnyje „Vietovardžių klodai šiaurės Bavarijoje“ (p. 69–76) svarstomi vietovardžių skirstymo į tam tikrus chronologinius sluoksnius principai. J. Udolpho straipsnis „Šiaurės žemutinės Saksonijos toponimai“ (p. 77–

109) tęsia anksčiau minėtą vardų chronologizavimo temą. F. Reinholdo straipsnyje apie „Tiuringijos registro“ vardyną (p. 111–117) pateikta 250 geografinių vardų klasifikacija: skiriami oficialūs, neoficialūs ir netikri vardai. I. Bily publikacijoje (p. 119–174) iš buvusios sen. sorbų srities vietovardžių rekonstruoti slaviški asmenvardžiai lyginami su bendraslaviškais vardais ir yra ypač svarbūs slavų onomastikos atlaso sudarymui. Didžioji dalis analizuojamos medžiagos yra dvikamieniai asmenvardžiai, turintys nesutrumpintą pirmąjį narį. Šalia pastarųjų pateikiami vardai su sutrumpintu pirmuoju nariu, neiginiu ar prepozicija. Sen. sorbų teritorijoje vartoti rekonstruoti asmenvardžiai atskleidžia paveldėtą ide. vardų sistemą. Straipsnio pabaigoje pateikiami žemėlapiai ir rekonstruotų asmenvardžių sąrašai.

Antrojoje knygos dalyje spausdinamame H. Waltherio straipsnyje apie senovės sorbų ir viduramžių vokiečių aukštaičių toponimus (p. 177–184) ieškoma semantinių, darybinių vietovardžių paralelių. P. Žigo (p. 185–194) analizuodamas urbanonimus didelį dėmesį skiria apeliatyvinei leksikai, kurioje randami keli skirtingi laiko kategorijos požiūriu leksemų klodai. K. Hengstas nagrinėja slavų vietovardžių vidurio Vokietijoje vartojimą iki X a. (p. 195–200). Teigiama, kad senovės sorbų vietovardžiai buvo dažnai vartoti vokiečių, todėl ir atsirado paralelios slaviškoms vokiškos formos, kurių vartojimo intensyvumą rodo XII–XIII a. duomenys. V. Hellfritzschas analizuoja vietovardžių su priesaga *-itz* susiformavimą iš genityvo bei pateikia šios srities oikonimų etimologizavimo pastabų. S. Wauer (p. 201–209) tiria vardų perkėlimo, pakeitimo priežastis. J. Dieckmannas (p. 219–228) ir F. F. Lochneris von Hüttenbachas (p. 235–238) pateikia naujų vietovardžių etimologijos aiškinimų. H. D. Pohlis (p. 229–233) nustato, kad 50% Kalserio slėnio oikonimų ir 10% mikrotoponimų yra slaviškos kilmės. Slaviškumo priežastis – pakankamai vėlyvas (XIII a.) vokiečių kalbos minėtoje teritorijoje įsigalėjimas. B. Czopek ir J. Duma aptaria ryšius tarp vandenvardžių ir gyvenviečių vardų Štettino srityje (p. 239–252). Vietovardžiai nagrinėjami darybiškai, skiriami gyvenviečių vardai, formaliai sutampantys su hidronimais, ir vardai, išvesti iš kitų vardų. Straipsnyje nemažai dėmesio skiriama vietovardžių raidai – slavizacijai ir

germanizacijai, nes 50% vietovardžių sudaro slaviški, o 40% – vokiški vardai. J. Dum a'o s straipsnyje „Lenkų kalbininkų darbai žemutinėje Pomeranijoje“ (p. 253–257) yra tos srities vardų tyrimo problematikos apžvalga, kuri neįmanoma be vokiečių ir lenkų istorijos tyrimo. W. Wenzelio straipsnyje (p. 259–267) nagrinėjamos dažniausios Vokietijos lenkiškos pavardės, kalbos sistemoje funkcionuojančios taip pat kaip ir vokiškos. Istorijos ir kalbotyros sąsajų būtinumo temą tęsia A. Greule straipsnyje „Istorinės vietovardžių knygos ir istoriniai vietovardžių leksikonai“ (p. 269–277). J. Maleninská („Senovės čekų toponiminė leksika“, p. 279–285) išskiria senąjį mikrotoponimų leksikos sluoksnį, kuriame randama metaforinių žmogaus kūno dalių pavadinimų, perkeltų vietovardžiams. M. Harvalik straipsnyje „Apie onomastikos ir dialektologijos ryšius“ (p. 287–291), remdamasis Böhmeno mikrotoponimais, kelia problemą dėl sinchroninės motyvacijos išnykimo, kai vardo pamatu eina dialektinis žodis, ypač patyręs pokyčių, sąlygotų kalbos raidos.

Iš pateiktos rinkinio apžvalgos matyti pastangų vardų nagrinėjimą grįsti teoriniais aiškinimais, ypač regima paskata neigti senas išvadas tik kruopščiai peržvelgus praeities tyrimus. Humanitariniuose moksluose atsiradusi interdisciplinškumo problema nepalieka nuošalyje ir onomastikos – atveriamą naujo dialogo su kitomis disciplinomis galimybė.

Daiva Sinkevičiūtė

Register zur Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, Band 1–100 (1851–1987), Bearbeitet von Ivo Hajnal, Christiane Schaefer, Gerhard Schaufelberger und Sabine Ziegler, Herausgegeben von Alfred Bammesberger, Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 1997, 321 S.

1997 m. garsi leidykla Vandenhoeck & Ruprecht Göttingene labai gražiai išleido visame pasaulyje žinomo „Lyginamosios kalbotyros žurnalo“ („Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung“ (KZ)) rodykles – „Register zur Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung“, Band 1–100 (1851–1987). Jų atsakomasis redaktorius Eichstätto katalikiškojo universiteto (Katholische Universität Eichstätt) žymus indoeuropeistas profesorius Alfredas Bammesbergeris atliko labai reikšmingą ir visų laukiamą darbą; jis sutelkė žinomų šiuo-